

Obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst

10 kap. 8 § första stycket och 30 kap. 7 § kyrkoordningen

ANMÄLANDE

A

BERÖRDA BISKOPAR

Samtliga biskopar som deltog vid Biskopsmötets sammanträde den 3 mars 2022

BAKGRUND

Biskopsmötet beslutade vid sammanträde den 3 mars 2022, § 40 i protokollet, att göra ett uttalande i frågan om vigselrätt och vigningsansvar. I protokollet antecknades följande. "Frågan om prästers eventuella skyldighet att viga samkönade par har aktualiserats under några år. Det har rests krav på att ingen ska få viga till präst som inte lovar att viga samkönade par. Biskopsmötet hade under en längre tid samtalat om frågan och sett att den berör flera för Svenska kyrkan grundläggande principer". Biskopsmötets uttalande framgår av bilaga A.

ANMÄLAN M.M.

A har anmält Ärkebiskopen och samtliga biskopar som deltog vid Biskopsmötets sammanträde den 3 mars 2022. Han har anfört att en prövning ska ske enligt 30 kap. 5 § första stycket 1 kyrkoordningen, eftersom de anmälda har brutit mot sina vigningslöften genom att begå överträdelser mot det åttonde budet. Han har inte yrkat att de ska förklaras obehöriga att utöva kyrkans vigningstjänst, däremot, som han får uppfattas, att de ska kritiseras för ovan angivna uttalande, vilket enligt hans uppfattning innebär att de har brutit mot åttonde budet, "Du skall icke bära falskt vittnesbörd mot din nästa". A har anfört att han har vänt sig till Ansvarsnämnden för att "få utrett om det verkligen är försvarligt att biskoparna förvillar nästan/medmänniskan genom låtsad maktlöshet." Han har efterlyst ett klargörande kring hur Ansvarsnämnden ser på frågan om överträdelser av det åttonde budet.

UTREDNINGEN I ANSVARSNÄMNDEN

A har till stöd för sin anmälan i huvudsak anfört det som framgår av bilaga B.

Ansvarsnämnden har berett Ärkebiskopen och berörda biskopar tillfälle att inkomma med yttrande över anmälan. Yttrande har inkommit från Biskopsmötet där följande har anförts.

"Anmälaren uppfattar det som att uttalandets 'främsta syfte är att slå fast att biskoparna även framöver förbehåller sig rätten att prästviga även sådana kandidater som redan i förväg öppet deklarerar att de avser att välja bort vigslar av samkönade par.' I uttalandet klargörs följande:

- Idag står hela biskopsmötet bakom kyrkomötets beslut från 2009 om vigsel av par av samma kön.
- Allas vår gemensamma målbild i fråga om vigsel är att alla präster med glädje och av fri vilja viger par av olika kön liksom par av samma kön. Denna målbild är vägledande i vårt arbete med antagning av prästkandidater, liksom i vårt arbete med främjande och tillsyn i våra respektive stift.

För frågor gällande äktenskapsbalken, biskopens vigningsansvar och antagningen av prästkandidater hänvisas till själva uttalandet."

Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar (Robert Schött, Ingemar Söderström, Thomas Stoor och Elisabeth Engberg) anförde i beslut den 23 juni 2022 följande.

Svenska kyrkans ansvarsnämnd är ett särskilt organ tillsatt av Kyrkomötet. Ansvarsnämnden ska självständigt fullgöra de uppgifter som anges i kyrkoordningen.

Enligt 10 kap. 8 § första stycket och 30 kap. 7 § kyrkoordningen ska Ansvarsnämnden pröva frågor om biskopars behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst.

I egenskap av tillsynsorgan får Ansvarsnämnden med tillämpning av 57 kap. 3 § kyrkoordningen även utan anmälan ta upp frågor om hur biskoparna utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vigningslöften.

Ansvarsnämnden ska med tillämpning av 30 kap. 4 § kyrkoordningen förklara en biskop obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst om han eller hon har övergett Svenska kyrkans lära, genom egen ansökan begär det eller har utträtt ur Svenska kyrkan.

Ansvarsnämnden får med tillämpning av 30 kap. 5 § kyrkoordningen förklara en biskop obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst om biskopen

1. har brutit de löften som han eller hon har givit vid vigningen,
2. har brutit sin tystnadsplikt i fråga om sådant som han eller hon fått veta under bikt eller enskild själavård,
3. på grund av sjukdom eller annan liknande anledning har förlorat förmågan att rätt utöva vigningstjänsten, eller
4. genom brottslig gärning, på grund av sitt levnadssätt eller på annat sätt i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop bör ha.

Ansvarsnämnden har, som ovan redovisats, tillsyn över Ärkebiskopen och enskilda biskopar, däremot inte över Biskopsmötet som ett kollektiv. Ansvarsnämnden vill i detta sammanhang framhålla att i Biskopsmötets uppgifter ingår att ge råd, stöd och hjälp i frågor om bl.a. kyrkans lära (se 57 kap. 2 § kyrkoordningen). Ansvarsnämnden brukar i förekommande fall därför – liksom Svenska kyrkans Överklagandenämnd – inhämta rådgivande yttranden innan nämnden avgör frågor som rör uttolkningen av Svenska kyrkans lära och innebörden av avgivna vigningslöften. Därigenom kan en samsyn upprätthållas i de båda tillsynsorganens bedömningar.

Kyrkomötet är Svenska kyrkans högsta beslutande organ. Kyrkomötet ska bl.a. utfärda bestämmelser om Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära (se 10 kap. 1 och 2 §§ kyrkoordningen). I kyrkomötets läronämnd ingår bl.a. stiftets biskopar (se 11 kap. 16 § kyrkoordningen). Innan kyrkomötet beslutar om bl.a. grundläggande bestämmelser om Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära ska alltid Läronämnden yttra sig. Läronämnden kan även i vissa fall som anges i 11 kap. 18 § kyrkoordningen påkalla att en särskild beslutsordning ska tillämpas i vissa lärofrågor.

Mot bakgrund av det anförda kan det därför inte rimligen bli fråga om att en enskilds biskops handlande i överensstämmelse med Biskopsmötets och Läronämndens ställningstaganden och uttorkningar av innebörden i Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära samt vigningslöftena ska kunna leda till någon åtgärd från Ansvarsnämndens sida. Ansvarsnämnden har alltså inte till uppgift att kommentera och värdera Biskopsmötets uttalanden.

Sammanfattningsvis finner Ansvarsnämnden att A inte har anförts någon omständighet hänförlig till 30 kap. 5 § kyrkoordningen som skulle kunna medföra att Ärkebiskopen eller någon av de anmälda biskoparna ska förklaras obehöriga att utöva vigningstjänsten.

Ärendet skrivs av från vidare handläggning.

Ansvarsnämndens beslut: As anmälan ger inte anledning till åtgärd av Ansvarsnämnden. Ärendet skrivs av.

Sökord: Obehörighet

Ärendenummer: AN 2022–0007

Beslut: 3/2022

.....

Bilaga A

BISKOPSMÖTET 2022–2025

2022-05-10

Uppsala

Protokollsutdrag

§ 67

BM 2022–0020

Anmälan till Ansvarsnämnden

Biskopsmötet beslutade att yttra följande avseende anmälan till Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar:

Anmälaren uppfattar det som att uttalandets ”främsta syfte är att slå fast att biskoparna även framöver förbehåller sig rätten att prästviga även sådana kandidater som rean i förväg öppet deklarerar att de avser att välja bort vigslar av samkönade par”.

I uttalandet klargörs följande:

Idag står hela biskopsmötet bakom kyrkomötets beslut från 2009 om vigsel av par av samma kön.

Allas vår gemensamma målbild i fråga om vigsel är att alla präster med glädje och av fri vilja viger par av olika kön liksom par av samma kön. Denna målbild är vägledande i vårt arbete med antagning av prästkandidater, liksom i vårt arbete med främjande och tillsyn i våra respektive stift.

För frågor gällande äktenskapsbalken, biskopens vigningsansvar och antagningen av prästkandidater hänvisas till själva uttalandet.

Ärendebeskrivning

Biskopsmötet hade av Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar tagit emot information om en anmälan av alla biskopar som gjorts av A (AN 2022–0007). Biskopsmötet hade beretts möjlighet att yttra sig med anledning av anmälan.

.....

Bilaga B

Anmälan till Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar,

X, torsdagen den 7 april 2022.

Ärade ledamöter,

Vilken överträdelse är värst? Att en enskild biskop bryter mot det sjätte budet ”Du skall icke begå äktenskapsbrott”? Eller att ett helt kollegium av biskopar, det vill säga det samlade biskopsmötet, bryter mot åttonde budet ”Du skall icke bära falskt vittnesbörd mot din nästa”? Mina femtonåriga tvillingar (som konfirmerades förra sommaren) har en väldigt enkel summering av innebörden av det

åttonde budet: ”Du ska låta bli att ljuga”. Det är en hanterbar sammanfattning av budordet, samtidigt vet vi ju alla att innebörden är mer komplex än så. Martin Luther vägleder oss i sin Lilla Katekes. I sin förklaring till det åttonde budet, §64, anger Luther:

”Huru bäres falskt vittnesbörd emot nästan?

”Falskt vittnesbörd emot nästan bäres därigenom att man beljuger, förråder, baktalar eller illa beryktar honom. *Så ock därigenom att man förvillar och bedrager honom med osant tal*”. (min kursivering).

1. Äktenskapsbalken

Att Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar tar allvarligt på överträdelser mot det sjätte budet blev tydligt nyligen när ansvarsnämnden fattade beslut om att avskilja biskopen i Visby stift från vigningstjänsten, med anledning av äktenskapsbrott. Nu är frågan hur ansvarsnämnden ställer sig till de vilseledande argument som biskopsmötet använder sig av i sitt ”Uttalande från Svenska kyrkans biskopar om Vigselrätt och vigningsansvar” daterat 3 mars 2022. Biskoparna skriver i sitt uttalande: ”Äktenskapet som juridisk institution är reglerat i svensk lag, i äktenskapsbalken. Den regleringen förfogar alltså inte Svenska kyrkan över. I äktenskapsbalken (4 kap, 3§, sista stycket) är vigselrätten formulerad som just en rätt, inte en plikt. Det innebär att ingen enskild präst kan tvingas att förrätta en vigsel. Syftet är att skydda individens frihet och frivillighet vad gäller äktenskap”.

Den regleringen förfogar alltså inte Svenska kyrkan över, skriver alltså biskoparna i detta uttalande vars främsta syfte är att slå fast att biskoparna även framöver förbehåller sig rätten att prästviga även sådana kandidater som redan i förväg öppet deklarerar att de avser att välja bort vigslar av samkönade par. Genom sitt påpekande, angående äktenskapsbalken *Den regleringen förfogar alltså inte Svenska kyrkan över* ges felaktigt skenet av att biskoparna skulle sakna makten att ställa upp egna kriterier gällande vilka kandidater som biskoparna är villiga att prästviga och därmed ge tillgång till vigselrätt. Biskoparnas uttalande kan därmed tolkas som en överträdelse av det åttonde budet, genom att som Luther formulerat det *”falskt vittnesbörd emot nästan bäres [...] och därigenom att man förvillar och bedrager honom”*.

Låt oss jämföra med praktiken inom några av Sveriges synagogor. De rabbiner som tjänstgör i Stockholms synagoga, Göteborgs synagoga, liksom i Malmö synagoga följer de krav som deras respektive religiösa uppdragsgivare ställer när det gäller förrättandet av juridiskt giltiga judiska vigslar i Sverige. Rabbinen har att se till att båda parterna som vigs till äktenskap skall vara judar, båda skall vara födda av judisk mor (alternativt av en mor som konverterat till judendomen).

Samma frihet som Sveriges synagogor har (att ställa särskilda krav på sina vigselförrättare, utöver dem som regleras i äktenskapsbalken), äger även Svenska kyrkans biskopar gentemot sina blivande präster. Äktenskapsbalken förhindrar inte Svenska kyrkans biskopar från att ställa kravet på sina prästkandidater (och därmed blivande vigselförrättare) att: vill du bli prästvigd inom Svenska kyrkan, skall du vara villig att tjänstgöra vid såväl samkönade som olikkönade bröllop. Sedan gäller förstås alltså äktenskapsbalkens frihet i det enskilda fallet, såsom citerats ovan: ”Det innebär att ingen enskild präst kan tvingas att förrätta en vigsel. Syftet är att skydda individens frihet och frivillighet vad gäller äktenskap”. Det vill säga: om vigselförrättaren exempelvis misstänker brist på samtycke, att bruden av sin familj tvingas till vigsel med en man hon inte önskar ingå äktenskap med, skall vigselförrättaren i det enskilda fallet ha rätt att avstå från att viga paret.

2. Kyrkan och biskopens vigningsansvar

Ett problem med biskopsmötets uttalande av den 3 mars 2022, är att biskoparna framställer sig själva som mer maktlösa än vad de i själva verket är. Det är alltid bedrägligt när den som har verklig makt låtsar maktlöshet. Låt oss titta närmre på ett annat stycke i biskoparnas uttalande, som återfinns under rubriken ”Kyrkan och biskopens vigningsansvar”. Där står bland annat ”Enligt Svenska kyrkans

ordning är det alltså biskopens ansvar att anta prästkandidater och att prästviga. Denna ordning är ett ofrånkomligt uttryck för att Svenska kyrkan är en episkopal kyrka.

En förändring av vigningsansvaret och vem som har det, skulle ändra vår kyrkas karaktär.” Detta resonemang ger återigen skenet av att biskoparna skulle sakna makten att ställa upp egna kriterier gällande vilka kandidater som biskoparna är villiga att prästviga och därmed ge tillgång till vigselrätt. Och det är kanhända inte biskopsmötets avsikt, men resonemanget får ändå som effekt att ”nästan [det vill säga: medmänniskan] förvillas”, för att travestera Luther. Biskoparna är inte maktlösa. Det är fullt görligt för biskoparna, helt i enlighet med Svenska kyrkans episkopala karaktär, att biskoparna själva genom beslut i biskopsmötet väljer att i framtiden endast prästviga dem som viger såväl heterosexuella par som homosexuella par. Biskoparna är inte hänvisade till att passivt invänta, och sedan viljelöst åtfölja, eventuellt kommande beslut fattade av kyrkomötet. I själva verket, vill jag hävda, att det är biskoparnas ansvar att stå upp för Svenska kyrkans episkopala struktur genom att öppet erkänna den makt de som biskopar de facto äger.

För varje biskop gäller att hen kan kräva av den enskilda prästkandidaten att ”vill du bli prästvigd av mig, förväntar jag mig att du är villig att viga såväl samkönade som olikkönade par.” Ett kollektivt beslut av biskopsmötet, med denna innebörd, skulle underlätta för de enskilda biskoparna att upprätthålla en icke-diskriminerande hållning i sina respektive stift. Det skulle också innebära att biskoparna försvarar Svenska kyrkans episkopala karaktär därigenom att de själva tar ansvar för att diskriminering gentemot mot homosexuella inte tillåts äga rum inom Svenska kyrkan.

Den ordning som biskoparna för närvarande företräder (och som kommer till uttryck i deras uttalande av den 3 mars 2022) är att de som biskopar själva ska ha fortsatt rätt att prästviga män och kvinnor som i förväg deklarerar att de avser att vägra viga samkönade par, medan kravet att se till att Svenska kyrkan som helhet inte diskriminerar samkönade par delegeras nedåt, till kyrkoherdarna. Biskopar skapar således förutsättningen för diskriminering, samtidigt som de i samma dokument hävdar att diskriminering ska motverkas, vilket löses genom att ansvaret sparkas nedåt, till kyrkoherdarna,

Enligt min mening är detta inte en god ordning, varken gentemot kyrkans homosexuella medlemmar eller gentemot de kyrkoherdar som biskoparna är herdar för. Eller som min kyrkoherde, C uttryckte det, i en offentligt tillgänglig tråd på min personliga sida/konto på Facebook: ”Biskopsmötets uttalande är en uppvisning i teologiska krumbukter. Vi kyrkoherdar ska förebygga diskriminering av samkönade par i våra pastorat samtidigt som biskoparna kan fortsätta prästviga män och kvinnor som inte erkänner att samkönade par är välsignade av Gud. Kan någon förklara hur detta går ihop?” (det offentligt tillgängliga inlägget på Facebook är utlagt torsdagen 31 mars 2022). Litet längre ned i samma tråd, i en kompletterande kommentar av min kyrkoherde C, kan vi läsa ”Det hade varit enklare, kanske ärligare, och jag hade förstått dem mer, om biskoparna argumenterade tydligare för sin sak utifrån termer som makt, ekumenik och kyrkans enhet. Då hade det också blivit tydligt att ekumeniken, kyrkans enhet och biskoparnas inflytande i vigningsrätten är viktigare än en total likabehandling (jämförddhet) av hetero och HBTQI personer i Svenska Kyrkan.”.

Mitt ärende, när jag nu vänder mig till er i Svenska Kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, är att få utrett om det verkligen är försvarligt att biskoparna ”förvillar” nästan/medmänniskan genom låtsad maktlöshet. För att återigen citera Luther: ”Huru bäres falskt vittnesbörd emot nästan?

”Falskt vittnesbörd emot nästan bäres därigenom att man beljugar, förräder, baktalar eller illa beryktar honom. *Så ock därigenom att man förvillar och bedrager honom med osant tal*”.

3. Konstitutiv karaktär

Jag kommer nu till den sista punkten av min analys gällande biskopsmötets uttalande av den 3 mars 2022. Det gäller biskoparnas resonemang om att samkönade pars rätt till kyrkliga bröllop är (och jag citerar ur dokumentet) ”av icke-konstitutiv karaktär” för kyrkan. Biskoparnas resonemang bygger här på en tankemässig konstruktion, enligt vilken det endast är förvaltandet av sakramenten och förkunnelsen av evangeliet som är av konstitutiv karaktär för kyrkan. En fråga som varje kristen måste ställa sig, inför denna typ av resonemang är: är förkunnelsen av evangeliet endast av verbal karaktär?

Ägnar sig prästen åt förkunnelse *endast* när hen håller en muntlig predikan, alternativt predikar i form av en publicerad text? Jag menar att frågan måste besvaras nekande: förkunnelsen av evangeliet sker även genom handling.

Den präst som vägrar att viga ett par av rasistiska skäl, för att undvika det som rasister kallar för "rasblandning", förnekar evangeliet och motsäger (genom sitt ställningstagande) den kristna övertygelsen om alla människors lika värde. Likaså vad gäller attityden till samkönade pars kärlek.

De som vill förvägra två män kärleken till varandra, eller två kvinnors kärlek till varandra, gör det genom en homofientlig människosyn enligt vilken den samkönade kärleken inte är skapad utifrån Guds vilja, utan är ett resultat av syndafallet. Den homosexuella människan är således, enligt denna övertygelse, en defekt skapelse, en mindervärdig människa. Jag kan inte tolka denna hållning som någonting annat än ett förnekande av det kristna kärleksbudskapet. Och jag hävdar med bestämdhet, att Svenska Kyrkans ordning där samkönade par äger rätten till kyrklig vigsel är en del av *förkunnelsen* av evangeliet om varje människas lika värde. Det är förkunnelse *i handling* och utgör därmed en del av det som biskopsmötet i uttalandet av 3 mars 2022 kallar för "konstitutiv" för Svenska kyrkan som evangelisk kyrka. I enlighet härmed menar jag att effekten av biskoparnas uttalande blir en överträdelse av det åttonde budet, såsom Martin Luther förklarar budets innebörd: "Falskt vittnesbörd emot nästan bäres [...] *Så ock därigenom att man förvillar och bedrager honom med osant tal*".

Att ni ledamöter i ansvarsnämnden tar sjätte budet på allvar är redan klargjort. Med denna anmälan efterlyser jag ett klargörande kring hur Svenska Kyrkans ansvarsnämnd för biskopar ser på frågan om överträdelser av det åttonde budet. Om ni ledamöter i ansvarsnämnden önskar ytterligare underlag för er bedömning, vad gäller biskoparnas förhållningssätt till det åttonde budet, och vikten av att inte "förvilla" och "bedraga" sin nästa genom "osant tal", kan jag återkomma med kompletteringar, det gäller (bland annat) uttalanden som ärkebiskop B har gjort under hösten 2021 (i Sveriges Radios "Studio Ett") med flera exempel.

Med vänlig hälsning

A,

komminister i Y församling, X stift. Teologie doktor på avhandlingen "*Hatar Gud bögar? Teologiska förståelser av homo-, bi- och transpersoner. En befrielse-teologisk studie*".